

CHET TIL O'QITISHDA TILLARARO INTERFERENSIYA VA KONTRASTIV TAXLIL GIPOTEZASI

Namangan Davlat Universiteti
Lingvistika (ingliz tili) yonalishi 1-kurs magistranti
O'zganova Dilnoza A'zamjon qizi
Tel: +998990336466
dilnozauzganova212121@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada chet til o'qitishda tillararo interferensiya va kontrastiv taxlil gipotezasi, Tillararo nazariyaga muvofiq ingliz tili o'rganish jarayoniga ta'sir etuvchi barcha omillar, Ingliz va o'zbek tillaridagi leksikaning va interferensiya hodisasining o'rganilayotgan muammolari haqida ma'lumotlar berilgan.

KALIT SO'ZLAR: interferensiya, transpozitsiya, motivatsiyasi, lingvodidaktik, Kontrastiv gipoteza, fosilizatsiya.

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассмотрены гипотеза о межъязыковой интерференции и контрастивном анализе в обучении иностранному языку, все факторы, влияющие на процесс изучения английского языка согласно кросс-лингвистической теории, сведения об изучаемых проблемах лексики и феномене вмешательства в английский и узбекский языки.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: интерференция, транспозиция, мотивация, лингводидактика, контрастивная гипотеза, фоссилизация.

ABSTRACT: In this article, the hypothesis of cross-linguistic interference and contrastive analysis in foreign language teaching, all the factors affecting the process of learning English according to the cross-linguistic theory, information about the studied problems of the lexicon and the phenomenon of interference in English and Uzbek languages. given

KEY WORDS: interference, transposition, motivation, linguodidactic, Contrastive hypothesis, fossilization.

KIRISH.

Tillararo nazariyaga muvofiq ingliz tili o'rganish jarayoniga ta'sir etuvchi barcha omillar hisobga olinishi lozim. Bu omillar ingliz tili o'rganuvchining yoshga oid (psixologik va bilish faolligi) xususiyatlari, ta'lim mazmuni va maqsadi hamda ularga muvofiq ishlab chiqilgan ta'lim vositalaridan iboratdir. Mazkur nazariyaga muvofiq ingliz tili o'rganish jarayonida o'quvchi til tajribasiga tayanib ingliz tilidagi kommunikatsiyaning yangi lisoniy tizimi «aralash/tillararo kod»ni shakllantiradi. Ya'ni ona tili tajribasi ikkinchi tilni o'rganishda, so'ngra ularning ikkovi ingliz tilini egallashda (tillararo transpozitsiya va interferensiya) ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababdan, darslik va dasturlar tuzishda tillararo interferensiya va o'quvchining til tajribasi hisobga olinadi, ta'lim berishga mo'ljallangan qoidalar (oddiy nazariy bilimlar) amaliy ko'nikma va malakalarning egallanishini tezlatish va soddalashtirish maqsadlariga bo'ysundiriladi. Ya'ni ayrim zaruriy qoidalar yoki nazariyalarning elementlari ingliz tili o'rganish jarayonini tezlashtirish va osonlashtirish maqsadida bayon etiladi.

ADABIYOTLAR VA METADOLOGIYA.

N.Galskova va Z.Nikitenkolar boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun darsliklar yaratilishida tillararo interferensiyaga ko'p e'tibor qaratilishi natijasida o'quvchilarning yosh xususiyatlari (ularning motivatsiyasi va ijtimoy-madaniy tajribalari) inobatga olinmayotganligini ta'kidlashmoqda.

Chunki ushbu nazariya asosidagi ta'limshunoslikda chet tilni bilish deganda, xatolardan xoli bo'lmasa-da, shu tilda gapirish/gaplashish, o'qish, tinglab tushunish va yoza olish layoqatiga ega bo'lish tushuniladi. Xatolarning yo'qligi til va nutq materiali

Ingliz tili	O'zbek tili
Ot va fe'l so'z turkumiga mansub so'zlar farq qilmaydi – <i>drink –to drink; water – to water</i>	Ot va fe'l so'z turkumiga mansub so'zlar farq qiladi – <i>ich - ichimlik; suv - sug'or</i>
Oddiy fe'llar – <i>to go, to drink, to take</i>	Tub fe'llar – <i>bor, ich, ol</i>
Yasama fe'llar – <i>to enlarge, to shorten, to reconstruct</i>	Yasama fe'llar – <i>boshla, boshqar, shodlan, qo'lla</i>
Fe'llardan ot yasalishi – <i>teach - teacher, work - worker, direct - director, policeman, spiderman, postman, milkman</i>	Fe'llardan ot yasalishi – <i>yoz - yozuvchi, boshqar - boshqaruvchi, sot - sotuvchi</i>
Qo'shma otlar (Compunds) – <i>dishwasher, ladybird, dragonfly, teapot</i>	Qo'shma otlar – <i>xonqizi, makkajo'xori</i>
Qo'shma fe'llar – <i>to daydream, to waylay</i>	Qo'shma fe'llar – <i>taklif qilmoq, olib bermoq</i>
Juft otlar (Collocations) – <i>fish and chips, brothers and sisters, family tree,</i>	Juft otlar – <i>opa-singil, aka-uka, choynak-piyola, idish-tovoq</i>
Juft fe'llar (Collocations) – <i>to make a mistake (fire, tea, money, friends), to do the room (homework)</i>	Juft fe'llar – <i>xato qilmoq, choy damlamoq, ishlab topmoq</i>
Tarkibli fe'llar (Phrasal verbs) – <i>to get up, to sit down, to put on</i>	

yod olinganligini anglatadi. Bu esa ingliz tili kommunikatsiya va interaksiya vositasi darajasida o'zlashtirildi, degan xulosaga olib kelmaydi. Aksincha, xatolar o'quvchining nutqiy faoliyat yuritish maqsadida ijod qilayotganligidan dalolat beradi.

NATIJA VA MUHOKAMA.

Ingliz va o'zbek tillaridagi leksikaning va interferensiya hodisasining o'rganilayotgan muammo nuqtayi nazaridan qiyosiy tahlilida, ayniqsa ingliz va o'zbek

tilidagi fe'llarni qiyosiy tahlil qilish natijasida ular o'rtasidagi shaxs, son, zamon, mayl, nisbat kabi morfologik va grammatik belgilar bo'yicha farqlar, nutqiy interferensiyani keltirib chiqaruvchi lingvodidaktik va metodik qiyinchiliklar aniqlanadi. Qiyosiy tahlil bo'yicha ingliz va o'zbek tillarining ot va fe'llari asosida semantika, paradigmatika, sintagmatikani aniqlashtirish o'zbek o'quvchilari tomonidan ingliz tilidagi ot va fe'llarni o'rganishda ularning yasalish usullari o'zbek tilidagi ot va fe'llarning yasalishi bilan o'xshash va farqlarni o'rganish imkonini beradi.

Kontrastiv gipoteza bixevioristik nazariya tarafdorlari tomonidan rivojlantirilgan bo'lib, unga ko'ra ingliz tili mexanik taqlid va mashqlar bajarish orqali rivojlantirilgan to'g'ri, ya'ni til nuqtai nazaridan bexato ko'nikmalar asosida o'rgatiladi. O'quvchi nutqida uchraydigan xatolar qat'iy ta'qib etilgan, o'quv dasturlari va darsliklar o'quvchining xatolardan qutilishini ta'minlash maqsadida yaratilgan.

Lekin so'nggi tadqiqotlarda ona tili va o'rganilayotgan chet tilda o'xshash hodisalar qanchalik ko'p bo'lsa, chalkashlik va xatoliklar ham shuncha ko'p bo'lishi, o'rganilayotgan chet tildagi farqli hodisalar oson va tez o'zlashtirilishi isbotlanmoqda. Bunday xulosa ona tilisi xitoy, yapon, arab, fransuz, norveg va ispan tili bo'lgan o'quvchilarning ingliz tilidagi grammatik ko'nikmalari tahliliga bag'ishlangan tadqiqotlar natijasida chiqarilgan³⁶. Xitoylik o'quvchining «two hand», norvegiyalik o'quvchining «Where live Tom?», yaponiyalik o'quvchining «I no like. I no like small. You no can go.», ispaniyalik o'quvchining «crayon red», they have hungry» kabi xatolarini kichik maktab yoshidagi til sohiblari nutqida ham uchrashi mumkinligi aniqlangan. Ya'ni ingliz tilida so'zlashuvchi bola ham «he doesn't like it» bosqichiga yetishdan avval «he not like it», «he don't like it» bosqichidan o'tadi. O'zbek tilida so'zlashuvchi boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqida ham borgan yo'qman, olgan yo'qman, kecha boraman kabi grammatik jihatdan noto'g'ri tuzilgan ifodalar uchraydi.

XULOSA.

Ko'p yillar davomida mutaxassislar ingliz tili grammatikasini o'rganish ona tili grammatikasini o'rganishdan farq qiladi, ya'ni ona tilida rivojlantirilgan grammatik ko'nikmalar ingliz tili morfologiyasi va sintaksisini o'rganishga tillararo interferensiya sababli to'sqinlik qiladi, degan fikrni tasdiqlab kelishgan. Interferensiya bixeviorizm, audiolingualizm va strukturalizm hamda Kontrastiv tahlil gipotezasi mahsulidir.

Ingliz tili o'rganish jarayonidagi ona tili aksenti va gap tuzish strukturasi saqlanib qolinishi xorijiy metodikada fosilizatsiya (fossilization – tosh qotish) deyiladi. Ona tilining ijobiy ta'sirini fosilizatsiya deyish hollari ham uchraydi³⁵. Kontrastiv gipoteza uchun ingliz tili o'qitishning lingvistik asoslari xarakterli bo'lib, ingliz tili o'rganish ona tilining bevosita (tillararo interferensiya va ko'nikmalarning ijobiy ko'chishi) ta'sirida sodir bo'ladi, degan mazmundagi tushunchani ilgari suradi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Lennon P. Contrastive Analysis, Error Analysis, Interlanguage. Bielefeld Introduction to Applied Linguistics. – Bielefeld: Aesthesis, 2008. – P. 51-60.
2. Hongping Chen, Bo Zhao. A Study of Interlanguage Fossilization in Second Language Acquisition and Its Teaching Implications. // International Conference of Educational Research and Sport Education. – China. Atlantis Press, 2013. – P. 18-20.
3. Jalolov J.J., Makhkamova G.T., Ashurov Sh.S. English Language Teaching Methodology. – T.: Fan va Texnologiyalar, 2015. – P. 65-66.
4. Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda xorijiy til (ingliz tili), 5111400 – Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili), 5120100 – Filologiya va tillarni o'qitish (ingliz tili) bakalavriat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv qo'llanma